

Celebrate the *city*

Agenda Stad – Samen werken aan de stad van de toekomst

Celebrate the city

Agenda Stad – Samen werken aan de stad van de toekomst

De stad is terug op de agenda. Dit is niet voor niets. Het bruist in steden, getuige de vele stadslabs, burgertoppen, internationale competities en stedelijke innovaties. De stad als concentratie van productiviteit en (sociale) innovatie biedt grote kansen. Tegelijkertijd blijft de stad een plek waar zich grote uitdagingen manifesteren, zoals de integratie van migranten, arbeidsparticipatie van laagopgeleiden, bestrijding van milieuvuiling en het verwezenlijken van een energietransitie. Het is voor Nederland een grote uitdaging om in deze ‘urban age’ onze steden dynamisch, innovatief en leefbaar te maken en te houden.

Agenda Stad wil de energie benutten die de laatste jaren manifest is. Kansen grijpen, opgaven en dilemma’s formuleren, innovaties en goede oplossingen delen en versnellen, knelpunten in kaart brengen en drempels wegnemen, doorbraken organiseren waar dat nodig is. En zo Nederlandse steden tot ‘showcase’ maken voor Europa en de rest van de wereld.

Agenda Stad is een platform, een beweging van Rijk, steden, stedelijke partners, onderzoeksinstituten, praktijkmensen, enthousiaste stedelingen, met een verbinding naar de Europese Urban Agenda. Met de agenda willen Rijk en steden laten zien dat de stad een cruciale plek is voor de oplossing van grote maatschappelijke opgaven. Die oplossing is niet van rijk of steden alleen, maar komt via stedelijke netwerken, nieuwe coalities en publiek-private partnerschappen tot stand. Het gaat niet alleen om de opgaven en uitdagingen voor de stad, maar ook om de kansen, de ruimtelijke kwaliteit, en sociale diversiteit van de stad.

Vier de stad, celebrate the city!

Steden bepalen de toekomst

Urban Age, the Triumph of the City, de Stad van de toekomst. Het zijn krachtige oneliners van leidende instituten en opiniemakers die één boodschap gemeen hebben: steden hebben de toekomst. Wereldwijd groeit de stedelijke bevolking explosief. Belangrijker is dat **arbeidsproductiviteit** in steden hoger ligt en harder groeit dan daarbuiten. Onze welvaart wordt dus in toenemende mate in de stad gecreëerd. Gevolg is dat het steeds meer de stedelijke regio's zijn die wereldwijd met elkaar concurreren, in plaats van landen.

De kracht van de stad

De aantrekkingskracht van steden voor mensen en bedrijven schuilt in beschikbaarheid van **werk**, een pool aan hoger opgeleide arbeidskrachten en een aantrekkelijke leefomgeving. Nabijheid en face-to-face contacten spelen een belangrijke rol in **kennisdeling en innovatie**. De stad als plek van ontmoetingen, spontaan of georganiseerd, is daarvoor het meest vruchtbaar. Bedrijvigheid en werkgelegenheid concentreert zich daardoor in toenemende mate in de stad. Mondiale concurrentiekracht wordt bepaald door op stadsregionaal niveau te werken aan netwerkvorming, cross-overs tussen sectoren, agglomeratiekracht in het stedelijke netwerk en inspelen op vernieuwing en deze breed toepasbaar (en betaalbaar) te maken.

Naast werk is de **aantrekkelijkheid** van steden steeds belangrijker als concurrentiefactor. De beschikbaarheid van een groot aantal kwalitatief hoogwaardige voorzieningen is bepalend voor de aantrekkelijkheid. De stad raakt daarmee steeds meer gericht op consumptie en interactie: de aanwezigheid van restaurants, theaters, parken, koffiehuisen en cafés, maar ook de uitstraling van de woonomgeving draagt bij aan de aantrekkingskracht op potentiële bewoners. De stad wordt daarmee ook steeds meer een stad van consumenten: de *consumer city*.

4

Zet deze trend van verstedelijking en concentratie in de **toekomst** door? Enkele decennia geleden leek de stad op sterven na dood. Toch is de trend van concentratie op het niveau van stedelijke regio's over de lange termijn consistent geweest. Binnensteden hadden het moeilijk in de jaren zeventig, maar stedelijke regio's waren ook toen magneten voor mensen en bedrijven. Het is denkbaar dat de behoefte aan fysieke nabijheid in de toekomst vermindert of verdwijnt door technologische ontwikkelingen. Dit is in het verleden echter ook vaak betoogd ("*the world is flat*"). Tot nu toe heeft diezelfde technologische vooruitgang het belang van unieke lokale of regionale kenmerken juist vergroot.

Uitdagingen en opgaven

De stad kent ook haar **keerzijden**, die haar aantrekkelijkheid kunnen ondermijnen. Luchtvervuiling in Beijing, een ontoegankelijke woningmarkt in Londen, rellen in Parijs, een verouderde economische structuur in Noord-Engelse steden, congestie in het Roergebied. Steden waarbij de negatieve aspecten de overhand krijgen, kunnen in een neerwaartse spiraal terechtkomen. We spreken dan ook van *The Great Divergence*: steden waar succes versterkt wordt door een toenemende concentratie aan hoogwaardige werkgelegenheid, kenniswerkers en voorzieningen, versus steden waar de problemen dusdanige vormen aannemen dat ze in een neerwaartse spiraal dreigen terecht te komen.

Een stedelijke samenleving moet dus hard werken om die potentie waar te maken. Talrijk zijn de **opgaven** waar steden zich voor gesteld zien om de leefomgeving aantrekkelijk te houden: *de energieneutrale stad, de klimaatbestendige stad, de bereikbare stad, de stad van talent, de digitale stad, de gezonde stad of de ongedeelde stad*. Dit brengt prangende dilemma's met zich mee. Hoeveel migratie kan een stad aan? Is een concentratie van kwetsbare groepen erg als diezelfde wijk werkt als springplank voor maatschappelijk succes? Hoe houd je balans tussen behoefte aan *walkable cities* en goede bereikbaarheid? Welke grootschalige investeringen zijn nodig om daadwerkelijk tot een energietransitie te komen? Hoe maak je als stad een omslag naar nieuwe economische drijvers? Hoe zorg je voor een ongedeelde toegankelijke stad, met diverse stedelijke woonmilieus die bijdragen aan het vestigingsklimaat en economische groei?

Kansen en oplossingen

Het mooie van veel vraagstukken is dat de specifiek stedelijke context extra kansen biedt. Puur door concentratie kan massa gemaakt worden – een investering in een digitale infrastructuur kan in de stad efficiënter dan in een dun bevolkt gebied. Maar het gaat verder dan alleen massa. De stad biedt bij uitstek mogelijkheden voor het creëren van ontmoetingsplekken. Nieuwe vormen van mobiliteit in combinatie met stedenbouw liggen in de stad voor de hand (*walkable cities*, efficiënte parkeerplekken, kleinschalig elektrisch vervoer). Bewoners, ondernemers en overheid vinden elkaar in buurtbedrijven die de leefbaarheid in de stad op peil houden, werkloosheid tegengaan de gebouwde omgeving verduurzamen. Energietransitie brengt specifieke uitdagingen in de stad met haar beperkte opwekkingsmogelijkheden, maar de stad heeft tegelijk ook een enorme potentie voor aan energieefficiënte systemen. Een stedelijk systeem biedt in samenhang met haar ommeland goede mogelijkheden voor circulaire economie via hergebruik van grondstoffen. Bovendien is de stad een plek voor integrale, sectoroverschrijdende oplossingen. Onderwerpen als een dynamische woningmarkt, een goede bereikbaarheid en innovatieve bedrijvigheid komen samen in de stad.

Nederland heeft een goede uitgangssituatie. Door de grootschalige verstedelijking in andere werelddelen en de daarmee gepaard gaande dynamiek lijkt het misschien alsof Nederland, en om ons heen Europa stilstaan. Maar Europa kan de specifieke kwaliteiten van haar steden koesteren: relatief klein in omvang, een aantrekkelijk leefklimaat, een open en innovatieve samenleving, een gewortelde historische identiteit. Nederland vormt binnen dat Europese geheel een sterk polycentrisch netwerk.

Behoud van deze goede uitgangssituatie is echter niet vanzelfsprekend. De **urgentie** om nu het juiste te doen is groot. De bevolkingsgroei die Nederlandse steden de afgelopen jaren laten zien, biedt mogelijkheden voor een grotere productiviteitsgroei. Ook Nederland moet het maximale uit haar potentieel halen: hoe kunnen we zorgen dat Nederlandse steden tot de meest leefbare en concurrerende ter wereld blijven behoren?

Agenda Stad wil antwoord bieden op die vraag door 1) de stad als drijver voor welvaart en welzijn centraal te stellen, 2) de specifiek stedelijke context van maatschappelijke opgaven optimaal te benutten en 3) actief in te zetten op cross-overs en samenhang tussen de veelheid aan sectorale oplossingen.

6

Urban governance: wie maakt de stad?

De stad wordt gevormd door vele initiatiefnemers: van individuen tot lokale bedrijven, van bewonersorganisaties tot projectontwikkelaars, van spontane netwerken op Facebook tot ondernemende hogescholen. We zien dat deze initiatieven steeds meer van onderop komen. Enerzijds biedt de overheid daar ruimte voor in een periode dat traditionele investeerders achterblijven, anderzijds is het door nieuwe technologieën en communicatiemiddelen (*social media*) voor burgers steeds eenvoudiger zich te mobiliseren en nieuwe verbindingen te leggen. Burgers nemen zo bijvoorbeeld gezamenlijk het heft in handen om in hun eigen energievoorziening of zorg te voorzien. Oude denkbeelden maken plaats voor nieuwe: de deeleconomie, de circulaire stad of open data bijvoorbeeld. Bovendien ontstaat een toenemend aantal (virtuele en fysieke) ontmoetingsplaatsen waar dit soort ideeën vorm krijgen.

Om mee te kunnen bewegen en ruimte te kunnen geven aan dit soort veranderingen en binnen hun eigen kwaliteiten **koploper** te blijven, vraagt dit om een andere opstelling van overheden. Voldoende ruimte bieden voor veranderingen, innovatie stimuleren door de juiste mensen aan te trekken, maar tegelijkertijd ook sturen en keuzes maken daar waar dat nodig is.

Bestuurlijke verhoudingen

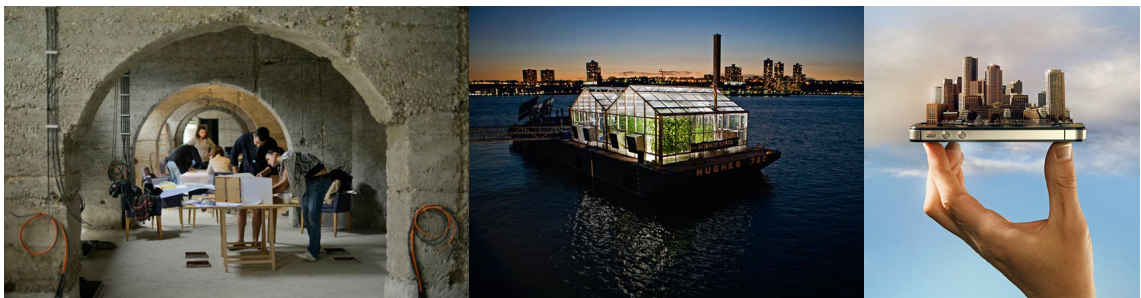
Het groeiend aantal initiatieven vanuit de samenleving, een kleiner wordende overheid, een veranderende samenleving en het toe-nemende belang van de stad hebben gevolgen voor de **bestuurlijke verhoudingen** binnen de stad, maar ook tussen rijksoverheid en gemeenten: de natiestaat boet aan belang in, de steden worden belangrijker. De rol van de overheid verandert: zij laveert tussen richting geven, faciliteren, participeren, ruimte bieden en ingrijpen. Private partijen mengen zich nog meer in het publieke domein. **Nieuwe coalities** tussen private en publieke partijen zijn nodig om tot oplossingen te komen: het stadsbestuur kan het niet alleen.

Een traditioneel sturingsmodel, waarbij beleid opereert langs analyse en instructie, biedt niet de ruimte die nodig is voor het ontstaan van nieuwe coalities en nieuwe oplossingen. Juist een gezamenlijke analyse en de samenwerking tussen relevante partijen draagt bij aan het oplossen van een vraagstuk. Tegelijkertijd moet duidelijk zijn welke oplossingen wel kansrijk zijn, en welke niet. Dat vraagt ook om overheden die keuzes maken. De vraag is in hoeverre **publieke doelbepaling** nodig is. Soms zal dit noodzakelijk zijn (bijvoorbeeld inzetten op een energieneutrale stad of bereikbare stad), soms kunnen ongerichte experimenten juist waardevoller zijn.

Stedelijke innovatie

Ook stedelijke innovatie vereist een rol van alle partijen. Publieke, gedurfde investeringen zijn soms nodig om innovatie een kans te geven. Daarnaast is innovatie niet alleen gebonden aan grote onderzoeksinstellingen. Veel komt juist tot stand door creatieve ondernemers die oplossingen aandragen voor dagelijkse vraagstukken in de stad.

De stad maken we met zijn allen. Stedelijke innovatie is daarvoor cruciaal, in alle haarvaten van de Nederlandse samenleving. Daar zijn creatieve, soms risicovolle initiatieven voor nodig. Waar nodig moeten overheden hun nek uitsteken, in andere gevallen moeten overheden juist de handen terugtrekken om initiatieven tot bloei te laten komen. Dat vraagt om **bestuur met visie en durf**. Agenda Stad daagt hiertoe uit.

Agenda Stad: inspirator en katalysator

Agenda Stad is een breed platform van vooruitstrevende stadmakers, waarmee we Nederlandse steden blijvend in de wereldtop willen houden: zowel op concurrentiekracht als op leefbaarheid. Agenda Stad legt het accent op drie doelen:

1. Agenderen:

Agenderen van de grote opgaven van de stad door problemen en oplossingen scherp te benoemen.

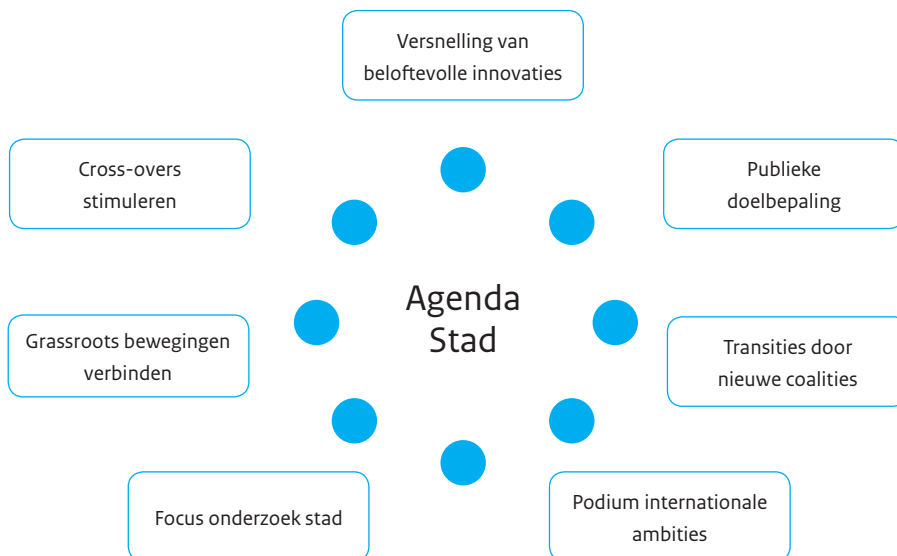
2. Innoveren:

Katalyseren van stedelijke innovatie door goede initiatieven te verbinden, te versnellen en op te schalen.

3. Samenwerken:

Organiseren van coalities om noodzakelijke transitie mogelijk te maken door partijen, waaronder het Rijk, te committeren en op hun verantwoordelijkheden te wijzen.

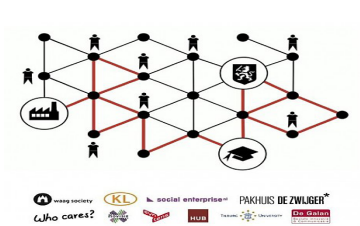
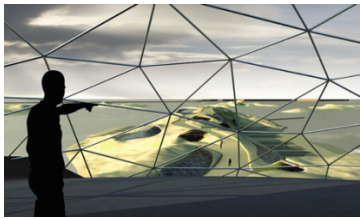
Deze doelen worden op verschillende manieren nagejaagd: door massa te maken en beloftevolle innovaties te versnellen. Door partijen op gedeelde vraagstukken met elkaar te verbinden. Door opgaven breed te delen en daarmee ook de wetenschap uit te dagen. Door cross-overs tussen verschillende sectoren te stimuleren – met de stad als gedeeld uitgangspunt. Door met een gezamenlijke analyse stedelijke thema's op de politieke agenda te zetten. En door de energieke samenleving een platform te bieden waarbinnen zij kan werken aan een stad die zichzelf continu blijft uitdagen en verbeteren, en daarmee internationaal toonaangevend kan blijven.

De **toegevoegde waarde** van Agenda Stad zit in de **kracht van de coalities** die zij organiseert en faciliteert. Door op concrete stedelijke vraagstukken coalities te smeden, ontstaat een beweging die transitie in gang kan zetten en andere partijen kan aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Dit kan de landelijke of stedelijke politiek zijn, maar ook bedrijven, onderwijsinstellingen of andere sectoren die de sleutel voor een gunstige ontwikkeling in handen hebben.

Ook het Rijk heeft ambities op tal van gebieden die wezenlijk raken aan de stad: ambities op het gebied van innovatie, energie, bereikbaarheid, of de woningmarkt bijvoorbeeld. Agenda Stad biedt een platform om deze generieke ambities meer ten dienste te stellen van, of te vertalen naar hun betekenis voor concurrerende en leefbare steden. Op sommige terreinen wordt nu al specifiek gewerkt aan de stedelijke context van deze ambities, zoals in de Ruimtelijk Economische Ontwikkelingsstrategie.

Routekaart Agenda Stad

De ministeries van BZK, IenM en EZ zijn in nauwe samenspraak met de steden initiatiefnemers van de Agenda Stad. Samen gaan we met kennisinstellingen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en betrokken burgers gaan we op zoek naar de antwoorden. We organiseren het gesprek tussen partijen die op één of andere wijze betrokken zijn bij de stad. Op die manier wordt de Agenda Stad een agenda van en voor de stad, en kunnen nieuwe brede verbindingen ontstaan: tussen publiek en privaat, tussen sociaal en fysiek, tussen gevestigde instituties en nieuwe ideeën, tussen kleinschalig en grootschalig, tussen top-down en bottom-up, tussen lokaal en mondiaal.

9

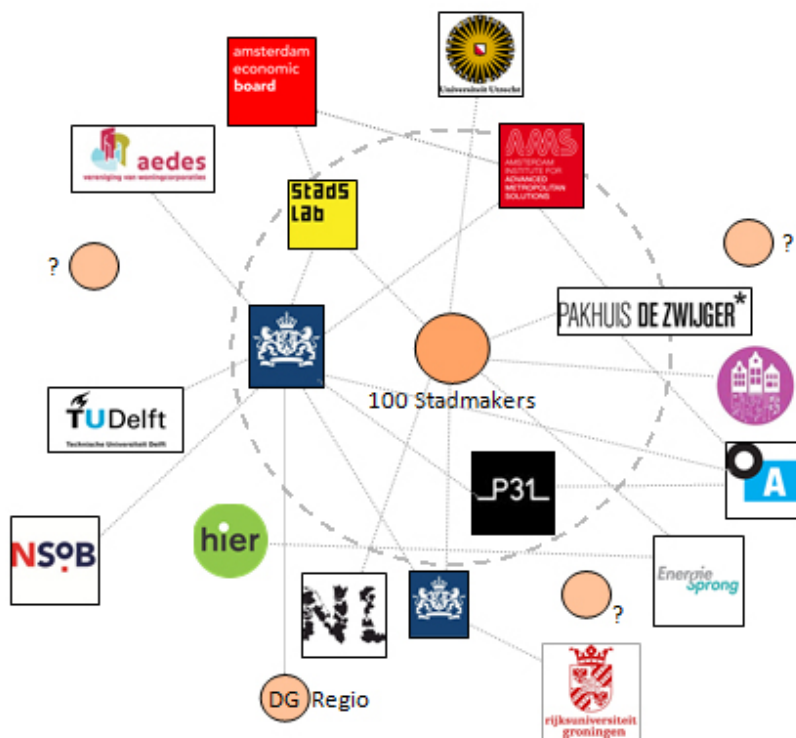
Opgaven en initiatieven verzamelen

We doen dit door met partners als Platform 31, de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB), Pakhuis de Zwijger en De Argumentenfabriek in de beginfase te werken aan een platform, zowel virtueel (website en forum) als fysiek (rondetafelsessies en bijeenkomsten). We formuleren gezamenlijk ambities, opgaven en kansen voor de stad van de toekomst, om deze uiteindelijk verder te helpen. In eerste instantie verzamelen we daartoe breed en ongericht **opgaven en initiatieven** in de stad. Uit deze opgaven en initiatieven zal gaandeweg meer focus ontstaan op de opgaven en transities die bepalend zijn voor de toekomst van de Nederlandse steden.

Partnerships en showcases

We bouwen daarvoor aan een eerste **netwerk** van 100 'stadmakers', die zich deze thema's kunnen toe-eigenen en samen kunnen werken aan de opgaven en kansen die in het verschiep liggen. We zien daarbij **nieuwe partnerships** ontstaan van partijen die zich aan elkaar en aan een opgave committeren. Een aanjaagteam van boegbeelden en creatieve voorlopers vormt het 'gezicht' van Agenda Stad en kan meer partijen inspireren mee te doen. Innovatieve praktijken die in de loop der tijd ontstaan of verder gebracht worden door Agenda Stad, worden breed geëtaleerd in netwerken rondom Agenda Stad. Op deze manier ontstaan **showcases** voor Agenda Stad. Door het aangaan van internationale verbindingen en door gebruik te maken van een nieuw netwerk van 'stadsambassades' wordt de nieuwe Nederlandse praktijk ook in het buitenland zichtbaar gemaakt.

2016 als eerste richtpunt

De routekaart is geen vastomlijnd proces. Agenda Stad is een open proces, waarin vanaf dag één partnerships gesloten kunnen worden en waarin nieuwe opgaven en initiatieven zich ook in 2015 nog aan kunnen doen. Wel zien we 2016 als eerste richtpunt: het jaar waarin Nederland het voorzitterschap van de Europese Unie draagt. Ook op Europees niveau zijn duidelijke stappen gezet richting een grotere focus op de stad, vanuit dezelfde achtergrond als Agenda Stad. Met de Europese Urban Agenda wordt hier verder handen en voeten aan gegeven. Het Europees voorzitterschap staat dan ook in het teken van *de stad*. Voor Agenda Stad betekent dat een goed moment om verbinding te leggen tussen Europese en Nederlandse ambities. Daarnaast vormt het een podium om bereikte resultaten te etaleren en opgaven voor de toekomst breed te delen. Het vormt daarmee geen eindpunt, maar een ijkpunt en springplank om verder te groeien naar de toekomst. Bovendien is het een moment om de stad of een specifiek stedelijk vraagstuk ook hoog op de (politieke) agenda te krijgen.

Meedoen

Agenda Stad is ook een oproep aan een ieder die betrokkenheid voelt bij het welvaren van de stad. U wordt uitgenodigd om Nederland te verrassen met nieuwe ideeën en oplossingen voor de stad van de toekomst. Ook concrete initiatieven die aan deze opgaven en kansen een bijdrage kunnen leveren willen wij in beeld brengen. Zo kan een breed netwerk ontstaan waarin vraagstukken samenkomen, nieuwe partnerships kunnen ontstaan, de politiek kan worden aangesproken en de kracht van de stad optimaal benut wordt.

Agenda Stad - Samen werken aan de stad van de toekomst!

Wilt u op de hoogte blijven? Kijk dan op www.agendastad.nl

New York: verschillende visies, verschillende resultaten

Dat verschillende manieren waarop opgaven worden gedefinieerd en tot uiting komen in visies, bepalend is voor de totstandkoming van verschillende resultaten, blijkt bijvoorbeeld in New York. De ontwikkeling van deze stad, die vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw uitgroeide tot een miljoenenstad (1,2 miljoen inwoners in 1860 – 8,2 miljoen in 2010), werd afgelopen decennia gekenmerkt door verschillende visies. Robert Moses, *master builder* van het New York van halverwege de 20^e eeuw, werkte met een sterk functionalistische kijk op de stad en een nadruk op infrastructuur. Niet alleen was hij verantwoordelijk voor het veranderen van een landschapspark waar alleen de middenklasse flaneerde in een park voor alle bevolkingsgroepen (het Central Park zoals we dat nu kennen), ook zorgde hij voor nieuwe infrastructuur (tunnels en spanbruggen) die Manhattan tot op de dag van vandaag ontsluiten met het vasteland.

In latere jaren kwam Moses echter onder kritiek te staan van Jane Jacobs, vanwege zijn plannen om snelwegen aan te leggen dwars over Manhattan en de manier waarop hij achterstandswijken letterlijk van de kaart veegde en liet ombouwen tot *super blocks*: groots opgezette woonwijken gekenmerkt door hoge dichtheden. Jacobs betoogde dat wijken juist behoefte hebben aan levendigheid; dat de toegevoegde waarde van de stad ligt in de ongedwongen wijze waarop veel en zeer verschillende mensen plekken met elkaar delen. Jacobs legde sterk de nadruk op de waarde van plekken en het belang van burgerparticipatie: niet alleen in termen van goedkeuring, maar juist ook om mee te denken. In de combinatie van Moses en Jacobs zit een evenwichtige benadering die enerzijds recht doet aan de kracht van een goed georganiseerde stedelijke structuur en anderzijds meer oog heeft voor de waardevolle dynamiek van de bestaande, en steeds veranderende samenleving. In beide gevallen bestaat een sterke inbedding in bestaande institutionele, technische of sociale structuren, die traagheid met zich meebrengt.

Dat het ook anders kan, liet Janette Sadik-Khan (NYC Department of Transportation) begin deze eeuw zien. Bij haar aantreden in 2007 werd zij geconfronteerd met een stad met verkeersproblematiek, een tekort aan kwalitatieve openbare ruimte en bovendien een tekort aan geld. Met een pragmatische visie zette Sadik-Khan in op snelle verandering: de verkeersader Broadway werd in één nacht getransformeerd in een aaneenschakeling van voetgangerspleinen in plaats van verkeerspleinen: van Times Square tot Union Square. Het leidde tot minder verkeersproblematiek en betekende een economische impuls voor de omgeving van de pleinen. Sadik-Khan toonde aan dat je het bestaande beter kan benutten door de stad te laten ervaren wat aan kwaliteitsverbetering mogelijk is, door snel of op experimentele basis plannen uit te rollen, en de resultaten daarvan vervolgens te meten en te communiceren. Met als centraal idee dat de praktijk het succes van de vernieuwing zal uitwijzen.

Eindhoven: hightechregio op de fundamenten van oude industrie

Eindhoven heeft zich de laatste jaren sterk ontwikkeld als stad voor kennisintensieve technologie, en werd in 2013 door *Forbes* uitgeroepen tot meest innovatieve stad ter wereld. In 2011 werd Eindhoven al uitgeroepen tot de 'slimste regio ter wereld'. *Fortune* nam de stad op in een lijstje van zeven steden die de kwaliteiten hebben om uit te groeien tot een 'tweede Silicon Valley'. Op de fundamenten van de oude industrie ontwikkelt zich een nieuwe hightechregio.

Wat begon met enkele veelbelovende spin-offs uit Philips, waaronder ASML, is inmiddels de nieuwe levensader van de stad geworden. Overheid, bedrijfsleven en wetenschap (TU Eindhoven) hebben bruggen geslagen en nieuwe deuren geopend. Ambitie, toponderwijs, innovatie en nieuwe vormen van samenwerken hebben voor Eindhoven gezorgd voor succes. Meer dan 20 gemeenten in de regio werken samen met kleine en grote bedrijven en (internationale) onderzoeksinstituten aan het vergroten van de kennisindustrie. Centrum van alle innovatie vormt de High Tech Campus Eindhoven, waar 125 bedrijven en organisaties en 10.000 onderzoekers, ontwikkelaars en ondernemers werken aan technologieën en producten van de toekomst. Kennisuitwisseling en *face-to-face* contacten vormen een essentieel onderdeel.

De stad als groeimotor van economische ontwikkeling en innovatie: Eindhoven lijkt in Nederland het voorbeeld bij uitstek. Eindhoven heeft zich sterk op de kaart gezet door ambitie te tonen, in te zetten op toponderwijs en nieuwe vormen van samenwerking tot stand te brengen tussen overheid, bedrijfsleven en wetenschap (*triple helix*). Tegelijkertijd komt die ontwikkeling niet uit de lucht vallen: er is voortgebouwd op de bestaande kwaliteiten. In bedrijven rond de oude maakindustrie zijn spelers ontstaan die ambachtelijke kunde uit de mechanica verbinden met technologische kennis uit de fysica. De High Tech Campus ontstond letterlijk op de fundamenten van het bestaande: een voormalig natuurkundig laboratorium van Philips. Het voorbeeld van Eindhoven laat daarmee zien hoe een stad binnen de eigen specifieke context kan omgaan met kansen voor vernieuwing en innovatie.

Leeuwarden: koploper in duurzaamheid

Leeuwarden heeft duurzaamheid als uitgangspunt omarmd voor alles wat "leeft en beweegt" binnen de gemeente. Het gaat dan niet alleen om het stellen van doelen, maar om een andere benadering van processen en keuzes maken. Binnen de stad bestaat daarvoor een groot en breed draagvlak. Leeuwarden ziet duurzaamheid daarmee als basis voor nieuwe ontwikkelingen in de samenleving, voor innovatie en voor toekomstbestendig ondernemen. Deze uitgangspunten zijn in 2010 vastgelegd in een duurzaamheidsvisie. Maar al veel langer ontwikkelt Leeuwarden zich op dit vlak: in 1997, 1998 en 1999 won de stad de *Nationale Energieprijs* en in 2008 kreeg Leeuwarden de titel *Innovatief Teamspeler Energietransitie*.

Waar het succes vandaan komt? Door het bij elkaar brengen van partners met totaal verschillende achtergronden, maar min of meer gelijkgestemde ideeën, worden sterke 'verbonden' gesloten waarin concurrentiebelangen even vergeten worden en waarin gezamenlijk wordt versneld. Leden adopteren een project en vormen een sterk netwerk. Vanuit de gemeente bestaat er vooral een stimulerende rol, door bijvoorbeeld duurzaamheid een integraal onderdeel te laten zijn van aanbestedingen en *early adaptors* van groene technologieën te belonen. Ook zoeken overheid en ondernemers elkaar geregeld op.

Alle inspanningen werpen hun vruchten af: op het gebied van duurzame mobiliteit en energietransitie is de stad een van de koplopers. En in maart 2014 werd Leeuwarden nog eens onderscheiden, dit maal als een van de drie meest ambitieuze steden op het gebied van duurzaamheid.

Utrecht: de betrokken stad als perspectief

Met het oog op veranderingen in de samenleving en in het sociale domein is Utrecht in 2013 gestart met een vernieuwing van het welzijnswerk: uitgaan van de eigen kracht van mensen, aansluiten bij wat bewoners zelf willen en kunnen. Het nieuwe welzijnswerk stimuleert mensen om zélf activiteiten te ontwikkelen, problemen op te lossen en talenten te ontwikkelen. Daartoe heeft de stad besloten nieuwe partijen uit te dagen mee te dingen naar het uitvoeren van het *sociaal makelaarschap*, één van de nieuwe rollen binnen het welzijnswerk. De partijen die voorheen subsidie ontvingen voor het welzijnswerk, waren daarbij niet op voorhand de aangewezen partijen om aan deze nieuwe aanpak uitvoering te geven. Ook die partijen moesten zich bezinnen op nieuwe strategieën.

Vanuit de gedachte van een *betrokken stad* kunnen inwoners zelf vorm geven aan hun maatschappelijk leven. Zij kunnen dat doen door vrijwillige netwerkverbanden aan te gaan en uitvoering te geven aan initiatieven die zij willen en kunnen ontplooiën in hun woonomgeving. Als dat vanzelf ontstaat, kan verdere ondersteuning achterwege blijven. Daar waar deze netwerkverbanden minder makkelijk tot stand komen, of waar bepaalde groepen bewoners zich er niet aan kunnen verbinden, is er ondersteuning van de sociaal makelaar. Zijn functie is er vooral op gericht het zelforganiserend vermogen te waarderen en tot bloei te laten komen, door initiatieven te ondersteunen en te helpen bij het leggen van verbindingen. In 'sterke buurten' met een hoog potentieel aan zelforganisaties en zelfredzaamheid is de sociaal makelaar minder actief, in 'zwakke buurten' is er juist een sterk proactieve inzet.

Met deze nieuwe aanpak en nieuwe rollen hoopt Utrecht enerzijds een steeds meer *zelforganiserende samenleving* minder in de weg te staan, en anderzijds initiatieven van de grond te laten komen in buurten waar dat niet vanzelf gebeurt. Dit alles in het licht van een veranderende samenleving en nieuwe taken voor de gemeente, met als doel een betrokken stad te creëren: een stad waar iedereen zijn steentje bijdraagt en waar binnen zwakke en sterke buurten gelijke kansen zijn

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Ministerie van Economische Zaken

Dit is een uitgave van:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
DG Wonen en Bouwen
Postbus 20011 | 2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Mei 2014 | B-23892